

LA POBLACIÓ D'OLOT EL 1716

Miquel Puig i Reixach

1.- INTRODUCCIÓ

És del 1716 un detallat cens de la població olotina, existent a l'Arxiu Municipal d'Olot, que fins no fa massa una inscripció a llapis havia datat el 1787 ⁽¹⁾. El document esdevé excepcional pel fet que conté la descripció completa de cada família, amb l'edat de cada un dels seus membres, i això en una època de la qual només coneixíem xifres globals sobre la població d'Olot, xifres que, per altra banda, el cens demostra que no eren completes i, per tant, errònies, obligant això a una revisió del que hom sap fins ara sobre el fort creixement demogràfic de la nostra ciutat al llarg del segle XVIII.

Més endavant exposarem les raons que justifiquen que atribuïm aquest cens -que no porta data- a l'any 1716. Avancem, d'entrada, que l'actual arxiver, Sr. Antoni Mayans, en la revisió que està duent a terme de tot el fons de l'Arxiu Municipal, ha tingut ja l'encert d'incloure'l en la carpeta de censos de les primeres dècades del segle XVIII, basant-se sobretot en l'estudi cal·ligràfic del quadern. Concretament, el cens pertany al conjunt de la documentació informativa i estadística generada pel capgirament del sistema tributari català sobrevingut amb la victòria filipista en la Guerra de Successió (1702-1714), a partir de la creació del "Reial Cadastre".

Fins llavors la monarquia només havia percebut de Catalunya els serveis votats a les Corts i els tributs inherents al Rei per la seva condició de senyor, mentre que la resta d'ingressos eren destinats a la Generalitat o a la ciutat de Barcelona. Ara, passada la Guerra de Successió, es tractava d'establir per a Catalunya un impost directe, que gravés segons la riquesa i guanys de cadascú, si bé també s'aprofità per introduir al Principat impostos indirectes que gravaven el consum de certs productes, com ara el tabac o el paper segellat ⁽²⁾. El reial cadastre es començà a percebre per primer cop, i no sense dificultats, el 1717,

i comprenia tres conceptes: el cadastre real gravava la possessió de béns immobles i els guanys generats per aquests, és a dir, obligava els posseïdors de terres, camps, horts, cases, arrendaments, censos, etc.; en segon lloc, el cadastre personal, al qual quedaven subjectes totes les persones majors de catorze anys en exercici de professió o ofici, exclosos l'estat eclesiàstic, la noblesa i les persones que gaudien de privilegi militar; i, finalment, el cadastre de guanys o ganancial, ambigüament aplicat als que obtenien guanys a partir del comerç, és a dir, allò que no fos fruit estricte del treball personal entès com a mer treball mecànic ⁽³⁾.

La implantació d'un impost d'aquestes característiques, evidentment exigia el detallat recapte i quantificació de béns i persones, tasca complexa que s'encarregà de fer als municipis els anys 1715 i 1716, a partir d'una enquesta que els fou lliurada. Tota la documentació hagué d'ésser posteriorment tramesa a la Comptaduria del Cadastre, i a partir d'ella serien fixades les quantitats que corresponien a cada poble per tots els conceptes. Després se n'hauria de fer el corresponent repartiment entre la població. Sembla que la documentació de la Comptaduria no s'ha conservat, de manera que només ens resten avui els esborranys que quedaren en poder dels municipis ⁽⁴⁾.

2.- EL REIAL CADASTRE A OLOT

El 9 de desembre de 1715 Felip V decretava l'establiment, a Catalunya, del reial cadastre. Evidentment, el text legal no arribaria pas d'immediat a Olot, però hom estava ja en plena tasca inventarial de béns i habitants. Una nota inscrita en la portada d'un plec on consten les primeres dades en aquest sentit ⁽⁵⁾, refereix l'inici d'aquestes tasques, que quedaren suspeses amb l'establiment del nou impost: **"Esta prevención de estima fiu per ordre dels Magchs. Consols y concell en lo mes de dezembre 1715 porque quant lo Dr. Francisco Jorent subdelegad de esta partida vindria que se esperaba de die en die per estimar los bens de esta Vila se estigués previngut, y despues en lo principi del any 1716, se restitui en lo present Principat Dn. Joseph Patinyo Intendent Gl. y feo cessar semblants estimas y fer disponer los catastros. Y en esta vila no vingue axi lo Subdelegad, se informa de altres vilas y dit Subdelegad feyen las estimas, com es la del present Codern"**

Fou en la sessió municipal de cap d'any de 1716, quan els cònsols municipals determinaren la redacció d'un inventari de les cases del terme, ja que es tenia notícia **"que lo subdelegad de la Vegueria de Camprodon, quant ants vindra en la present vila per fer la estima dels bens immobles de dita vila y termes"**, i previsòriament es determinà **"que per prevenció de dita estima se escrigan totas las casas de la vila, y terme d'Olot, qui son los duenyos de aquellas, y quinas son las personas que las habitan"** ⁽⁶⁾.

Poc després, però, les noves disposicions reials i la presència de Josep Patiño a les comarques veïnes, alertà l'ajuntament olotí, que s'assabentà del que s'exigia de fer als pobles i avançà la feina, ara respecte de l'inventari de terres. Així, en la sessió municipal del 8 de febrer, el Cònsol en cap (el municipi té encara l'estructura anterior a la reforma administrativa que també imposà el nou règim), **"havent tingut intelligencia ell y sos companys que lo Sr. Dn. Joseph Patiño Intendent Gl. del present Principat de Catalunya se trobava en la vila de Figueras per fer novament la estima dels bens immobles"**, es procuraren l'ordre i instruccions que aquell anava donant als diversos ajuntaments, i considerant que **"tal vegade se concedirá poch temps per fer lo que dit Sr. ordena y se poria esdevenir que la present universitat no patís alguns gastos"**, es determinà manar a **"tots los pagesos de la parrochia y terme y a los amos que tingan heretats en dita parrochia y terme sota pena de discreció que per tot lo die deu del corrent mes a las dos horas de la tarda se conferescan a la casa de dita Universitat, y que se los llegescan ditas instruccions per a que ells afronten todas las pessas de terra de ditas heretats de dita parrochia y terme y fassen lo demes expressan ditas instruccions, per a que en cas vinga en esta Vila dit Sr. Joseph Patiño o algun subdelegat se estiga ab esta prevenció, y no se hajan de fer tantas cosas que ordena ajuntar"** ⁽⁷⁾.

Efectivament, al cap de poc Patiño havia passat per Olot, i la posada en marxa del nou impost seguia ja irreversiblement el seu curs. En la sessió municipal del dia 28 del mateix mes, quan es fa l'elecció dels que hauran d'examinar les dades sobre què basar l'impost, es dóna notícia del pas de l'Intendent General per la vila: **"lo die vint y sinch del corrent mes ja saben arribá en esta vila lo Sr. Dn. Joseph Patinyo Intendent General del present Principat de Catalunya, a fi de**

ordenar de ferse lo catastro, o inventari de totas las casas y heretats de la present vila, parr^a y termes segons las instruccions que dit Sr. Intendent ha entregat". ⁽⁸⁾.

I és aquí on cronològicament hem de situar els dos textos en què basem el present treball.

D'una part, les **"Respuestas generales presentadas per la Universitat de la Vila y termes de Olot, sobre las preguntas donadas per part del Ilte. Señor Dn. Joseph Patiño Intendent Gl. del Exercit y Principat de Catalunya"** ⁽⁹⁾, plec amb deu fulls útils, datat el 8 d'abril de 1716 i signat pels redactors de les respostes, comissionats per l'Ajuntament. En endavant citarem aquest text com el "qüestionari de 1716".

Per altra banda, el **"Cathalogo y aranzel de tots los vehins de la vila y terme de Olot ab individuació y explicació de las familias y lo numero de personas que las componen ab lo estat, sexo y edad de cada una"** ⁽¹⁰⁾.

No porta cap mena de data, però la primera pàgina ve encapçalada per un títol més breu, amb un final eloqüent: **"Repartment personal fet sobre tots los habitants de la Vila, parochia y termes de Olot per las preguntas"**. Aquestes "preguntes" no poden ser altres que les del qüestionari de 1716, que en la seva pregunta nº 25 dóna el nombre de 852 famílies, **"que son las expressadas en lo codern que va junt y unit ab lo de las presents respuestas"**.

L'atribució d'aquest cens a l'any 1716 que fem, relacionant-lo amb les tasques a l'entorn de la redacció del cadastre, ve confirmada sobretot per l'examen de les persones i edats que consten en el cens. Fetes diverses comprovacions a partir de l'edat que figura de diverses persones en documents datats, ens dóna que per assolir les edats que consten en el cens cal situar aquest al voltant dels anys 1715-1717. Hem de reconèixer que no es dóna una exactitud total, però creiem que això ha d'ésser imputable o bé al fet que els anys ja s'haguessin fet o no dins de l'any natural, o bé al fet de no tenir en aquells anys una pruija especial per a l'exactitud en el nombre d'anys. Un exemple: en la sessió municipal del 27 de novembre de 1723 són proposats per a regidors, entre d'altres, Antoni Roca, confiter de 60 anys, Jaume Oliveres, escrivà de 34 anys i el Dr. Esteve Santaló, de 40 anys ⁽¹¹⁾. En el cens figuren, respectivament, amb 53, 26 i 34 anys, és a dir, que el cens l'hauríem de

situar 7 anys abans de 1723 a partir de les edats d'Antoni Roca, 8 anys abans si atenem el que se'ns diu per Jaume Oliveres, o bé 6 anys abans si fem cas de l'edat del Dr. Santaló. Ens mouríem, per tant, entre els mencionats anys de 1715-1717. Si, doncs, el cens ha d'estar entre aquests anys i fa referència a un qüestionari que, a la vegada, fa referència a un cens, i que aquest qüestionari és del 1716, creiem que hi ha motius per fixar-lo, doncs, com a "cens del 1716", amb què el denominarem en endavant. I diguem encara que un altre cens, aquest sí datat el mes d'agost del 1718, en què només s'inclouen dones i nens de la vila d'Olot amb les respectives edats, manté una diferència d'entre un i dos anys sobre les edats consignades en el cens que atribuïm al 1716 ⁽¹²⁾.

El cens del 1716 és un quadern de 34 fulls útils, que, sens dubte, té tot l'aspecte d'un original o esborrany. Tot ell es mostra ple de correccions i addendes, especialment pel que fa a les edats, no incloses en la seva primera redacció. Això dificulta de fer-ne ús, i la primera tasca a què ens ha obligat ha estat de fer-ne una transcripció clara i ordenada de totes les seves dades i llur consegüent tabulació.

L'autor del text, pel tipus de lletra i àdhuc de distribució de la portada, ben idèntica a d'altres documents cadastrals d'aquests mateixos anys, ha d'ésser el notari Francesc Masbernà. De fet fou ell, com a Secretari de l'Ajuntament, qui la corporació olotina remercià i pagà pels treballs duts a terme en la confecció del cadastre, segons es manifesta a la sessió municipal de l'11 d'agost del 1716: **"Item se ha resolt que pague a Pera Pau Vayreda escrivent lo treball ha fet en assistir en rebre lo catastro, a conegudes dels Maghs. Consols. Item axi mateix se ha resolt se pague y satisfasse a Joseph Masmitja Noty. y Secretari de dita Universitat de diners de aquesta lo treball ha tingut en rebre los catastros de la vila y terme a coneguda dels Maghs. Consols"** ⁽¹³⁾.

Del mateix 1716 hi hauria d'haver encara un altre document, ineressantíssim, que, però, no s'ha pas conservat: el croquis o dibuix d'Olot i el terme, segons es demanava a les poblacions, algunes de les quals l'han conservat. Que aquesta planta es va fer, consta pel qüestionari del 1716, que en la seva primera pregunta, en què s'expressa quin és el terme d'Olot, s'afegeix que **"la figura de dit terme es com**

la que aquí se troba delineada", no apareixent-hi, però, per enlloc.

Sobretot a partir del 1717 la documentació sobre el cadastre olotí va essent més abundosa a l'Arxiu Municipal d'Olot. El cadastre és una font d'informació que, tot i la cautela amb què s'ha de treballar, sobretot per les ocultacions a què hom podia tendir atès el seu caràcter fiscal ⁽¹⁴⁾, possibilita estudis sobre la propietat, riquesa i estructura social dels pobles en aquella arrencada del segle XVIII ⁽¹⁵⁾. Nosaltres ens centrarem aquí només en els aspectes demogràfics, a partir de les dades del cens del 1716, completades per les respostes al qüestionari de Patiño del mateix any.

3.- LA POBLACIÓ D'OLOT EL 1716. EL NOMBRE D'HABITANTS

Segons la resposta donada per l'Ajuntament olotí a la pregunta 25 del qüestionari de Patiño, els habitants de la vila i terme eren 2.694 **"personas de comunió"** (adults) i **"860 minyons y 796 minyonas que no arriban a edat de dotze anys"**. En total, doncs, 4.350 habitants.

Hem d'insistir en aquesta xifra per al 1716 perquè habitualment hom utilitza una xifra sensiblement menor, que dóna peu després a creure en increments de població olotina al llarg del segle XVIII desmesurats. Josep Iglésias i Pierre Vilar, en les seves estadístiques de població del primer terç del segle XVIII ⁽¹⁶⁾ publicaren per a Olot la xifra de 2.627 habitants el 1718. Dins la historiografia local, el Dr. Joaquim Danés, després de repassar les dades disponibles, conclouia que la població d'Olot al començament del segle XVIII "no arribava pas més amunt d'un total comprès entre els 2.600 i 3.000 habitants" ⁽¹⁷⁾. A partir, sobretot, dels primers autors, la xifra dels 2.627 habitants per a Olot el 1718 ha estat àmpliament difosa tant en obres de divulgació i consulta com d'investigació ⁽¹⁸⁾, tot i que Jordi Nadal ja alertà respecte a la possibilitat, en general, que les dades del 1718 fossin a la baixa ⁽¹⁹⁾. El manteniment dels 2.627 habitants dóna per al període de 1718-1787 un creixement de la població d'Olot de l'ordre del 348'15% (amb 9.146 habitants el 1787) ⁽²⁰⁾. Repetim, doncs, que en tot cas la xifra dels 2.627 habitants correspondria només a les persones adultes, "de comunió", però no pas a la població total, que hem de fixar al voltant d'aquells

4.350 habitants que ens dóna el qüestionari. Per al període de 1718-1787 l'índex de creixement hauria estat d'un 210%, sensiblement inferior al que es dóna habitualment, tot i que segueix essent prou important pel fet de duplicar la població en setanta anys. Caldria a partir d'una anàlisi detallada de les respectives documentacions locals, si s'han conservat, replantejant-se les dades d'altres municipis catalans de l'arrencada del segle XVIII, no fos cas que l'error constatat per a Olot fos extensible a d'altres poblacions, cosa que obligaria a una revisió de les variants demogràfiques de la Catalunya del segle XVIII, tan valuoses i utilitzades per a l'estudi historiogràfic general i local.

El recompte del cens d'Olot del 1716 ens dóna a nosaltres un total de 4.270 habitants, xifra que tampoc no és pas exacta, ja que en el cens hi ha certes mancances: falta, en primer lloc, el clergat. Només hi apareixen sis sacerdots i un clergue, entre ells el Rnd. Tomàs Martí, mestre de capella, el sacerdot que atén la família del Sr. Joan Vayreda, el Rnd. Josep Ferrussola i alguns familiars de caps de família amb qui viuen. Però, certament, el clergat olotí era més nombrós. Segons el qüestionari, a la pregunta nº. 31 es respon **"que hi ha 37 capellans, compresos dos curats que son sachrista y domer"**. L'acta municipal del 22 de setembre del 1716 recull la relació dels **"ecclesiastichs que tenen casas y terras en la present vila de Olot"** ⁽²¹⁾, i n'hi apareixen, amb noms i propietats, vint-i-un, a més de les cases que pertanyen al domer, sagristà, comunitat de preveres i als abats de Ripoll i Besalú. Per altra banda, a Olot hi havia també els convents del Carme i el dels Caputxins. D'aquests, la xifra que aporta la resposta nº. 30 és genèrica: **"hi ha dos convents de frares, lo un del orde de Nostra Sra. del Carme calçats en que hi ha ordinàriament 26 religiosos, lo altre de capuxins en que hi ha ordinàriament 26 religiosos"**. Tot això aproxima la nostra xifra procedent del cens a la que dóna el qüestionari, de 4.350 habitants de totes les edats, xifra que, per tant, hem de donar, ara com ara, com vàlida pel que fa a la població olotina del 1716.

Si amb la xifra utilitzada fins ara en la historiografia Olot era ja una de les primeres viles en importància del Principat, amb molta més raó queda consolidada aquesta posició si, per tant, elevem el nombre d'habitants de la nostra vila pre-pirenenca a més de quatre mil. Un fet que, en endavant, no podem pas menystenir.

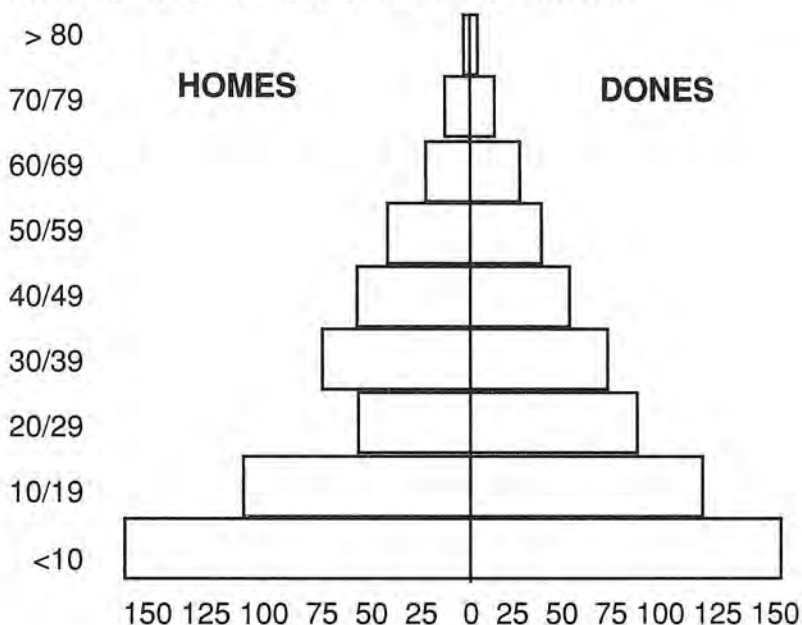
4.- ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ

L'existència del quadern d'aquest cens del 1716 amb el detall, excepcional al llarg del segle, d'incloure tots els habitants amb llur edat, ens permet d'aprofundir en diversos aspectes demogràfics concrets.

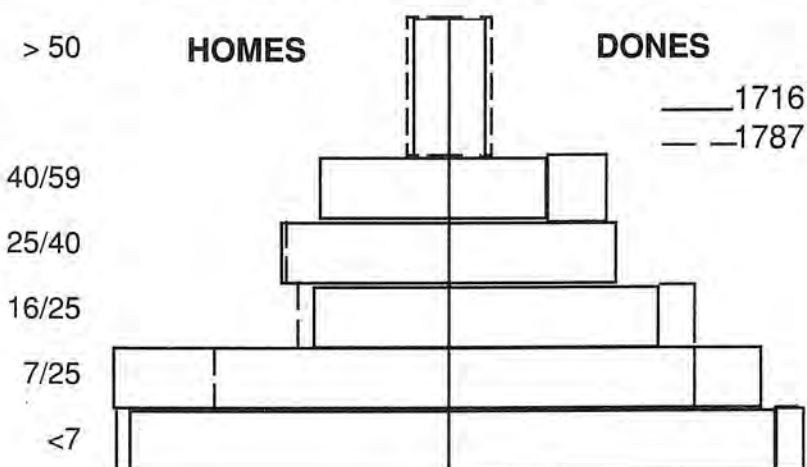
Dels 4.270 habitants inclosos en el quadern, 2.063 són homes i 2.197 són dones, amb una resta de 10 habitants sense precisió de sexe per haver utilitzat el redactor expressions ambigües com ara "amb dos criaturas" o "amb set criaturas", sense més explicació. Hi ha, doncs, un lleuger predomini de nenes i dones per sobre dels nens i homes, predomini que, no obstant, quedaria més matisat d'haver-hi inclòs els preveres i els religiosos dels dos convents. La relació de masculinitat és, en el cens, de 93'81 homes per cada cent dones, tendint cap a l'equilibri, cas d'haver-hi inclòs els eclesiàstics. Al llarg del segle, si comparem aquestes dades amb les que ens aporta el cens de Floridablanca, la relació de masculinitat tendiria a baixar, ja que el 1787 es xifra en el 87'8%, amb 4.276 homes i 4.870 dones ⁽²²⁾. Retornant, però, al 1716, aquesta relació de masculinitat no és pas homogènia en els diversos grups d'edat, ja que entre els 30 i els 60 anys els homes sobrepassen en nombre les dones, amb una relació del 112'13%.

La construcció de la piràmide d'edats a partir de les dades del cens no és pas exempta de certes dificultats. Per de promte, ja hem parlat de les nombroses addicions i correccions que hi ha en l'original, especialment pel que fa, precisament, a l'edat, que no constava en termes precisos en la primera redacció del cens. Això comporta algun dubte com quan se'ns citen cinc fills del matrimoni, però a continuació només se'ns donen quatre xifres d'edats. També ens hem trobat amb alguna correcció numèrica, en què costa de distingir quina és la xifra esmenada i quina la correcta. Per altra banda, hi ha un nombre prou important d'omissions en la indicació de les respectives edats o d'indicacions indeterminades com ara "menor de 12 anys", etc., afectant tot plegat un 3'9% de les dades utilitzades. Dins de les persones en què no consta l'edat, hi ha un sector important, el de les vídues. Atès que la no inclusió d'aquestes crearia certes distorsions, hem procedit a repartir aquelles en què no consta l'edat proporcionalment a la distribució d'aquelles en què sí consta. Amb tot això, la relació d'edats queda segons el quadre següent, amb el que hem confeccionat la piràmide d'edats que constitueix la **gràfica nº 1**.

Gràfica nº 1. Població d'Olot 1716. Piràmide d'edats

Gràfica nº 2. POBLACIÓ D'OLOT. Piràmide d'edats 1716 i 1787
(base= 1.000 habitants)

Distribució per edats

EDATS	HOMES	DONES	TOTAL
més de 80	4	7	11
de 70 a 79	23	31	54
de 60 a 69	70	94	164
de 50 a 59	152	134	286
de 40 a 49	218	199	417
de 30 a 39	287	278	565
de 20 a 29	218	327	545
de 10 a 19	443	475	918
menys de 10	591	578	1.069
indeterminats	57	74	131
	2.063	2.197	4.260
			(+10)

La piràmide d'edats correspon a una població jove, molt jove: pràcticament la meitat de la població té menys de 20 anys, i per altra banda només poc més d'un 10% sobrepassa els 40 anys, i un escàs 5% té més de 60 anys. Tot plegat, una situació típica de societat pre-industrial⁽²³⁾, que s'anirà modificant lleugerament al llarg del segle, com ens indica la comparació de la gràfica del 1716 amb la del 1787, adaptant aquella a les divisions en edats d'aquesta, i expressant els resultats de forma reduïda a una població de 1.000 habitants. Obtenim, així, la **gràfica nº. 2**.

Per altra banda, crida l'atenció l'osca que presenta la piràmide d'edats del 1716 en el tram dels homes de 20 a 29 anys, que no es dona pas a la banda de les dones. L'explicació, per tant, no pot ésser de caràcter general com hagués pogut ésser un canvi en el règim de fecunditat de vint anys abans. L'explicació cal buscar-la en causes més particulars. Cal tenir present que el sector dels 20 als 30 anys és especialment actiu i mòbil en els homes, car sobre ells actuen, o han actuat en anys recentment anteriors, mobilitzacions i llesves per a l'exèrcit, atracció de mercats laborals comarcals o regionals, desplaçament per compromisos eclesiàstics o religiosos, sense descartar d'altres factors

com ara la marginalitat i l'aventura a la recerca de noves possibilitats.

Pel que fa al primer aspecte, hi ha hagut la Guerra de Successió, que suposà lleves extraordinàries, l'elevació del risc de perdre la vida en accions violentes i les conseqüències de la repressió i l'exili implacablement aplicades pels vencedors sobre els vençuts. Ara bé, la piràmide d'edats del 1787 també presenta una osca en aquest sector, però no pas tan pronunciada: cal, per tant, a més d'aquests factors bèl·lics, tenir present els altres aspectes abans esmentats (mobilitat laboral, migració, etc.), i sobre els quals no tenim dades precises.

Diguem finalment que considerem que les xifres que aporta el qüestionari respecte al nombre de menors de 12 anys són inexactes, ja que sobrepassen amb molta diferència les que ens dona el cens. Possiblement hi són incloses també criatures de 12 o més anys, per un motiu que desconeixem. De fet, el mencionat cens de dones i criatures del 1718 ens dona, contràriament, una xifra més baixa que la del cens del 1716, i en aquest cas caldria examinar exactament les dones i criatures que hi foren incloses, si totes o només les mullers i vídues dels caps de família, amb llurs corresponents criatures.

5.- EL NUCLI FAMILIAR

Olot tenia el 1716, segons el recompte fet pels redactors de les respostes al qüestionari de Patiño, 852 famílies, xifra que coincideix amb les que queden ressenyades al cens. Cal entendre, però, aquesta xifra sota l'òptica fiscal, ja que en el cens apareixen també 41 vídues amb o sense fills, dos vidus, tres velles i dues beates, que habiten en cases d'altres famílies sense pertànyer-hi, ja que en aquest cas les esmentades vídues quedarien indicades com a pare vell, mare vídua, sogra, etc. I en segon lloc cal també tenir present el cas de famílies que vivien encara dins de la unitat familiar paterna. En aquesta situació es trobaven 79 matrimonis, dels quals 75 viuen a la casa dels pares de l'espòs, i només 4 en la de l'esposa. Són, òbviament, parelles joves, de les quals només 7 sobrepassen, un o els dos, els 40 anys d'edat. Així mateix, tenen la mare del cap de família a casa 56 famílies, dues hi tenen el pare, i tan sols dues hi tenen la sogra i una el sogre. Afegint a aquests anteriors les famílies que tenen d'altres familiars a casa (germans, oncles, etc.), dona un total de 217 famílies que sobrepassen el nucli estricte de pares i fills. Finalmet, hi ha les famílies que tenen a

casa criats o aprenents (com veurem més endavant), i que eleven a 331 les famílies amb presència d'altres familiars i foranis que no els estrictes de pares i fills.

Les diferències d'edat entre els cònjuges ens permeten una nova aproximació al fet social de la població olotina del 1716. D'entrada, dels matrimonis dels quals vivien els dos cònjuges, i el cens ens ha consignat l'edat, en la majoria l'home té més anys que la dona. Concretament, el 84% dels matrimonis. De la resta, el 7% tenen la mateixa edat, i el 8% és l'esposa qui sobrepassa en edat el marit, tal i com pot veure's a la **gràfica nº. 3**.

Predominen ben clarament els matrimonis en què la diferència d'edat entre els esposos és d'un a quatre anys, i això passa sigui quina sigui l'edat del marit. En canvi, és en les parelles més joves on menys es donen els valors extrems, que poden arribar fins a un màxim de 33 anys de diferència del marit per sobre de la muller. De fet, aquestes grans diferències es concentren sobretot en matrimonis en què l'home té més de 40 anys, i s'explicaria pel fet de contraure segones núpcies. No obstant això, també es dona ocasionalment alguna gran diferència d'edat en parelles joves. És, concreament, el cas de la filla d'uns pagesos: ella té 16 anys i s'ha casat amb un home de 35. Contràriament, només hi ha un cas en què l'esposa sobrepassa en més de 10 anys l'edat del seu marit; ella en té 60 i 46 el seu espòs.

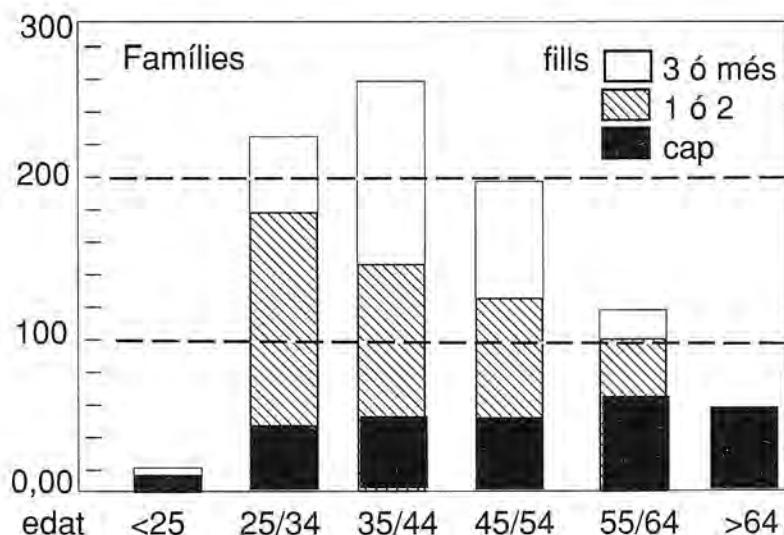
El fet que, com a regla general, l'esposa sigui més jove que el marit es deu a connotacions sobretot culturals i socials. Hom considera el matrimoni i la llar com el lloc natural de la dona, i convé, per tant, accedir-hi quan abans, mentre que l'home, que a més ha d'assegurar l'ofici i la casa, pot romandre solter uns anys més.

Pel que fa al nombre de fills, cal tenir present que el cens no recull pas llur totalitat, sinó que inclou els que en un moment determinat (1716) eren a la llar paterna. D'altres, però, haurien mort, o, emancipats ja, formarien d'altres llars. I tampoc no pot recollir, òbviament, els fills que vindrien posteriorment. Ara bé, sí que reflecteix la realitat del moment en les respectives llars, l'existència més o menys elevada de fills als quals mantenir i tirar endavant, les edats paternes en què es tenien major o menor nombre de fills sota la seva responsabilitat, i, en definitiva, la realitat familiar olotina d'aquella arrencada del segle XVIII.

Fent un recompte dels fills que figuren com a tals segons la

qualificació que els atorgà el redactor del cens (és a dir, els fills dels caps de família), tindríem 1.900 fills, dels quals 1.015 són nois i 885 noies. Tenim, doncs, una proporció de 2'2 fills per família. Ara bé, aquestes dades cal matisar-les, donat que inclouen també els fills i filles que tenen constituïda la seva pròpia família, però que segueixen residint a la casa dels pares, figurant llavors llurs fills com néts i nêtes del cap de família als ulls del recopilador del cens. Si desmembrarem els fills casats i hi afegim els néts i nêtes, resulten llavors 2.014 fills aplegats en 934 famílies. I encara caldria afegir-hi, a més, els 54 fills de les vídues o pobres que viuen a casa d'altres.

Tot plegat és, doncs, un contingent suficientment poc homogeni per dificultar qualsevol visió global. És preferible, per tant, de centrar-nos només en els fills menors de 14 anys, per la seva directa incidència i dependència familiar. Distribuïts per l'edat del pare (o de la mare en cas de viudeza), obtenim la següent taula, en què, però, no s'han pogut incloure aquells fills dels quals les dades d'edat d'ells o dels pares no eren completes:

Gràfica N° 4

Fills vius menors de 14 anys, segons l'edat de família

NOMBRE DE FAMÍLIES SEGONS NOMBRE DE FILLS AMB VIDA MENORS DE 14 ANYSE

Edat del cap	o fills								Total	Total
	1	2	3	4	5	6	7			
de família									família	f. menors
mes de 25	9	4	-	1	-	-	-	-	14	7
25 a 34	41	83	52	33	16	1	1	-	227	361
35 a 44	33	48	62	57	40	10	6	1	257	596
45 a 54	34	46	47	26	29	7	9	-	198	423
55 a 64	66	26	13	11	7	1	-	-	124	118
65 o més	54	-	-	-	-	-	-	-	54	-
TOTAL									874	1.505

Els números responen -no podia ser altrament- a l'evolució pròpia de les possibilitats de matrimoni i de procreació, tot i que això està sotmès, també, a condicionants de tipus econòmic, social i cultural. No és fins als 25 anys (edat de l'home) que l'estat matrimonial esdevé generalitzat. Fins llavors, com veiem, només hi ha 14 famílies constituïdes. Però, és sobretot de 35 a 44 anys quan trobem major nombre de famílies, edat en què, segons hem vist en la gràfica general de la població d'Olot el 1716, tendeix a equilibrar-se el nombre d'homes i de dones. Per altra banda, tinguem també present que l'home tendia a endarrerir l'edat de casament respecte de la dona i, en conjunt, respecte del que és costum en temps més moderns. Posteriorment la mortalitat anava fent minvar les famílies, accentuant-se a partir dels 65 anys, quan, a més, de les 54 famílies, 15 estan constituïdes només per vidu i altres 15 per la vídua. I atès que s'han comptabilitzat d'acord amb l'edat del marit o pare, cal recordar també, com ja hem indicat abans, que és a partir dels 60 anys en què es donen les segones núpcies amb esposes de marcada menor edat respecte al vidu.

Dintre d'aquests grups de famílies per edat i en relació amb el nombre de fills menors de 14 anys que tenen, feta la respectiva proporció, obtenim la **gràfica nº. 4**.

És també, doncs, dins del sector dels 35 al 44 anys del cap de família on no sols es concentra el major nombre de famílies, sinó també on aquestes són més nombroses respecte dels fills tinguts els darrers anys, fruit tot plegat també de la pròpia evolució familiar. El ritme

impostat per la naturalesa fa que les parelles joves tinguin encara pocs fills, i aquesta mateixa naturalesa ho impedeix a partir de certa edat. El 1716, doncs, era sobre els pares de 35 a 44 anys on requeia la responsabilitat de fer anar endavant una família nombrosa, i, en general, d'educar els fills, amb totes les conseqüències que això podia tenir, especialment d'índole econòmica.

En el cens no es detecten grans famílies nombroses, però això no vol pas dir que no n'hi hagués. De fet, només hem trobat una família amb 10 fills (els masovers del mas Collell), 9 famílies amb 8 fills i altres 9 amb 7 fills. Cal tenir present, però, que en el cas de famílies nombroses els fills i filles grans tendeixen a deixar abans l'àmbit familiar per establir-se pel seu compte, descarregant així la resta de la família. Per això, difícilment els pot recollir a tots un cens, atesa, a més, la variabilitat del moment que les famílies assoleixen el seu màxim de fills. I encara cal tenir en compte que la mortalitat infantil pròpia dels segles passats no creava massa expectatives de vida a una gran part dels infants, delmunt així, tràgicament, famílies molt més nombroses quant a la procreació dels fills. La mitjana de fills vius de 14 anys segons els diversos sectors d'edats és, del 0'5 en el cas de les famílies menors de 25 anys, de l'1'5 en les de 25 a 34 anys, puja al 2'3 en les famílies de 35 a 44 anys, és del 2'1 de 45 a 54 anys, baixa al 0'9 per a les famílies de 55 a 64 anys, i és 0'0 en les de 65 anys endavant. Tot plegat, xifres prou satisfactòries atenent les que en èpoques posteriors al 1716 trobem per a d'altres poblacions ⁽²⁴⁾.

6.- OFICIS I PROFESSIONS

El caràcter gremial del treball en l'Antic Règim, amb tota la seva càrrega de privilegis i condicionaments estamentals, contribuïa al fet que hom considerés la referència a la pròpia professió com una configuració més de la pròpia identitat. La denominació de la professió a què hom pertany apareix sempre vinculada al nom i cognom personal de manera inseparable, sigui quin sigui el motiu per al qual es fa ús del nom, talment com fins encara no fa massa havia conservat l'estament eclesiàstic, que indefectiblement unia al nom la denominació de prevere o les sigles de l'orde religiós al qual pertanyien. En tots els noms del cens del 1716 figura, per tant, l'ofici o professió del cap de família, llevat, és clar, del cas de l'aristocràcia local, que, precisament, no fent constar

cap professió es revelen com a persones alliberades de la servitud del treball.

Això ens permet, per tant, de poder entrar estadísticament en el coneixement de l'ocupació dels olotins del 1716, si bé amb les pertinents reserves davant el fet que la denominació professional que acompanya cada nom respon sobretot a la "categoria" de cadascú, cosa que a vegades pot no coincidir amb l'ocupació real. Per exemple, per la relació del "ganancial" feta el 1717 ⁽²⁵⁾ ens assabentem que a Olot hi havia nou taverners, que degudament identificats en el cens del 1716 resulten ser l'un un pareire jornal·ler, l'altre un fuster jornal·ler, l'altre un blanquer jornal·ler, l'altre un traginer... Això, però, no resta pas valor a les dades que aporten les respectives denominacions professionals del cens, ja que no té raó de ser creure que qui és d'un ofici no pugui practicar-lo tot i tenir altres ocupacions, i que pel seu caràcter identificatiu són un reflex dels interessos i principals ocupacions de cadascú.

El cens olotí del 1716 té, a més, un element important que fa créixer la seva fiabilitat: al contrari d'altres relacions en què les persones o bé són gent d'ofici, i això vol dir haver estat admesos en el seu corresponent gremi, o bé són simplement jornal·lers no qualificats, el cens del 1716 explicita d'aquests darrers a quin ram es dediquen, de quin ofici són jornal·lers (jornal·ler de pareire, sastre jornal·ler, serraller jornal·ler, etc.), diferenciar-los així d'un tercer grup, els jornal·lers i bracers sense més definició, que respon al caràcter molt més temporal i no gens qualificat de la seva ocupació.

Segurament amb la finalitat de facilitar el recompte dels respectius oficis, el redactor del cens consignà en una columna a mà esquerra de la descripció de cada família la professió del cap, tot i que a continuació del nom d'aquest ja hi figura. Hem d'advertir, però, que en aquesta columna es tendeix a una certa simplificació, i així els jornal·lers d'algun ofici són aquí, en aquesta columna del marge, simplement "jornal·lers". Per altra banda tampoc no sembla pas que el compilador del cens actués amb excessiu rigor metodològic. Per exemple, Pau Damians i Pere Salgas són dos "passamaners jornal·lers", segons consta després de llurs noms en la descripció de les famílies; doncs bé, al costat, en la mencionada columna al marge, s'hi indica que Pau Damians és "jornal·ler" i en canvi que Pere Salgas és "passamaner". O àdhuc es donen certs errors o discrepàncies, com ara amb Joan

Noguer, que en la descripció és "flequer" i al marge consta ésser "blanquer". En tots aquests casos de discrepància hem usat sempre la denominació que figura en la descripció de cada família. De fet, en el cas de Jaume Noguer, la relació d'afectats pel ja mencionat "ganancial" de 1717 l'inclou sota el terme de "pastelero", versió castellana d'un ofici que, òbviament, és molt més pròxim al de flequer que no pas al de blanquer.

Hi ha, també, com a font per a la coneixença estadística de les professions dels olotins del 1716, la resposta a la pregunta nº. 26 del qüestionari, en què s'inquiria sobre el nombre de persones ocupades **"en artes liberales o mecanicas, y comercio o industria, quantos pobres de solemnidad, jornaleros, pescadores, etc."** hi havia. La resposta és: **"Sobre la vint sisena responen que hi ha quatre metges, 5 apothecaris, 8 cirurgians, 10 adroguers, 3 botiguers, 48 blanquers, 30 sastres, 20 ferrers, 123 cardadors y parayres, 43 sabaters, 26 fusters, 16 corders, 7 mestres de casas, 15 teixidors, 8 serrallers, 9 passamaners, 35 treginers, 9 basters, 5 sombrarers, 3 saboners, 2 tintorers, 3 carnicers, 3 corretgers, 4 ensapadors, 4 carders, 4 courers, 3 caldarers, 9 ollers, 3 serradors, 3 argeneters, 126 jornalers o bracers, 375 pobres solemnes en 97 familias"**.

En dues ocasions hem mencionat una relació del repartiment del "ganancial" feta el 1717. És un llistat que figura a mà sobre l'ordre impresa del superintendent general de Catalunya en què comunica que Olot ha d'aportar 10.600 rals, a pagar entre les persones que obtinguin guanys "por qualesquier caminos". En la relació es reparteix la quantitat entre 139 olotins, que queden inclosos sota aquesta càrrega tributària, repartiment a fer de forma proporcional als seus presumibles guanys, i que constitueix, per tant, una tercera font de cara a conèixer els oficis i professions dels olotins del moment.

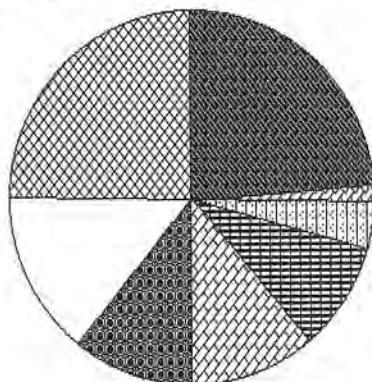
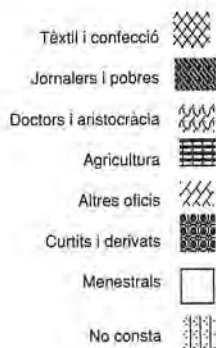
Fent síntesi de les dades que aporten els tres textos tenim:

Professions	Cens	Qüestionari	Repartiment	Repartiment
		1716	1716	1717
Agricultura i afins		56	86	-
Tèxtil i confecció		180	188	33
Curtits i derivats		97	94	33

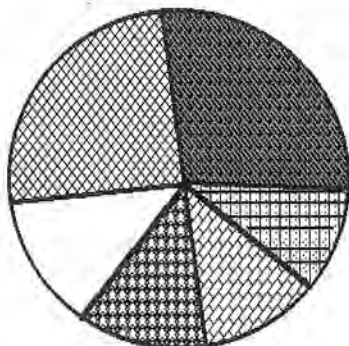
Menestrals	116	102	18
Arts liberals i altres oficis	83	74	55
Jornalers	153	126	-
Pobres	43	97 famí.	-
Aristocràcia i titulats superiors	18	4	-
No consta	21	-	-

Com prou bé es pot observar, les xifres no coincideixen. Per de prompte, les del 1717 constitueixen un cas a part, ja que es refereixen a un sector molt determinat. El "ganancial" era "imposable solament als individus dels gremis que, en llur activitat, obtenien d'altres utilitats que les del mer treball personal. En sentit lat, el "ganancial" havia de recaure sobre l'home d'empresa, mentre que el "personal" ho faria sobre la

GRÀFICA N° 5

DISTRIBUCIÓ DE LES
PROFESSIONS DEL
CAP DE FAMÍLIA,
segons el cens de 1716

DISTRIBUCIÓ DE LES
PROFESSIONS, segons
el qüestionari del 1716

resta dels actius" ⁽²⁶⁾. De fet, afectava només mercaders i comerciants, professions liberals i agremiats amb botiga per a la venda pública ⁽²⁷⁾. En total, doncs, 139 olotins.

En canvi, les dades del cens i les del qüestionari pròpiament haurien de coincidir. El fet que no sigui així té diverses explicacions. En primer lloc, creiem que en els números que van inclosos en el qüestionari hi ha no només els caps de família, sinó també els fills ja majors d'edat amb una professió en exercici, si bé formant part encara de la unitat familiar dels seus ascendants. En el cens figuren 56 fills amb 30 o més anys, i 31 de 25 a 30 anys, dels quals no se'ns dona la professió (només figura en els caps de família), però que evidentment les tenien i que s'haurien comptabilitzat en les respostes al qüestionari, on no es fa cap mena de distinció entre caps de família o no. Per altra banda, si hi ha menys jornalers i més pobres en el qüestionari que no pas en el cens, segurament que el caràcter fiscal de les preguntes de Patiño faria tendir els redactors de les respostes a considerar com a pobres més persones de les que així havien estat considerades en el cens, substraent-les del sector més dèbil, els jornalers i bracers. Recordem que en la resposta el nombre de pobres és de 375 "en 97 famílies", un nombre prou eloqüent de cara als recaptadors. I, finalment, pel que fa a les petites diferències entre les dades del cens i les del qüestionari, cal també considerar que en la redacció de les respostes al qüestionari s'utilitzaren no només les dades del cens, sinó d'altres fonts informatives d'origen gremial.

En la impossibilitat d'efectuar millors verificacions, treballarem conjuntament amb les tres bases de dades (cens, qüestionari i repartiment), considerant que a partir de dades no sempre coincidents poden aparèixer diverses facetes i matisos particulars enriquidors. Hem fet una classificació de professions a partir de la configuració real de l'Olot del 1716, a fi de donar el merescut relleu a dos dels principals sectors econòmics locals, el tèxtil i el dels curtits, ben importants llavors i durant segles a Olot, tal i com eloqüentment ens mostren els gràfics corresponents a les dades del cens i del qüestionari (**gràfica nº. 5**).

A) TÈXTEL I CONFECCIÓ

Des de segles el tèxtil de la llana ha mobilitzat a Olot un ampli contingent laboral i ha estat un dels principals sectors econòmics de la

vila, complementat per la introducció massiva del cotó en el darrer terç del segle XVIII ⁽²⁸⁾. Segons el cens del 1716, les persones que llavors s'hi dedicaven eren 135, distribuïdes de la següent manera:

40 paraires, 69 jornalers de paraire, 8 teixidors, 3 jornalers de teixidor, 4 teixidors de lli, un tintorer, un estamenyer, 3 carders, 5 jornalers de carder i un jornalier d'abaixador.

El conjunt de denominacions no esgota pas la complexitat del sector. D'entrada, el repartiment del 1717 distingeix dos grups, els "mercaderes de lienços", on inclou 11 persones, i els "pelayres", que en comprèn 11. Bona part, doncs, dels 40 paraires del cens es dedicarien principalment al comerç, i ben segur que podríem afegir aquí l'únic "botiguer" que apareix al cens, Esteve Giralt, ja que aquest és entre els "mercaderes de lienços" del repartiment del 1717, juntament amb els altres, tots ells "paraires" en el cens. I el mateix podria passar amb els tres botiguers de la resposta al qüestionari. Entre aquests "mercaderes de lienços" apareixen, com a majors contribuents, Josep Ferrussola, Eudald Morató, Eudald Ferrussola, Rafel Salgas i Isabel Prat (vídua).

En l'elaboració de les teles entraven diverses operacions, que sovint necessitaven personal especialitzat. Cardar la llana era deixar les fibres de la llana en una sola direcció, operació que es feia mitjançant unes pues fixades sobre una fusta que maniobrava l'operari, el cardador. Cal fer notar també l'ofici d'abaixador, que mitjançant unes tisores especials de grans dimensions tallava i igualava el pèl de la peça ja confeccionada. I cal fer-lo notar, perquè precisament al llarg del segle XVIII serà d'Olot, i concretament dels Plana, d'on sortiran aquest tipus de tisores, per proveir d'elles totes les fàbriques del regne, utilitatge d'indiscutible qualitat, fins al punt que els Plana obtingueren l'exclusiva de llur fabricació, i la denominació de "fabricants reials" ⁽²⁹⁾. Una d'aquestes grans tisores pot veure's al Museu Comarcal d'Olot. Crida l'atenció que només hi hagi un tintorer, però tornem a trobar la mateixa explicació del fet d'associar aquesta especialització dins de l'ofici genèric de paraire: en el repartiment del 1717 n'hi figuren quatre, dos dels quals com a tintorer, i un quart hi figura com a sabater. També figuren com a paraires en el cens els tres mitgers que contribueixen en el repartiment del "ganancial". Pel que fa a l'estamenyer, el seu ofici era la confecció d'un teixit especial, l'assarjat de llana o d'estam, denominat estamenya.

Quant a la confecció i els complements del vestir i el tèxtil -tot

i que potser en algú sigui abusiú d'incloure'l dins d'aquest apartat- hi ha en el cens les següents professions:

14 sastres, 15 jornalers de sastre, 8 passamaners, 2 jornalers de passamaner, 3 sombrerers, 1 jornal de sombrer, 1 barreter i 1 barretinaire.

De tots aquests, en el repartiment del 1717 són pocs els que també hi figuren: només cinc sastres (dels quals només un és denominat també "sastre", mentre que en els altres s'hi utilitza la denominació de "calsaters") i tres passamaners ("cordoners"), fabricants o comerciants dels petits complements (botons, cordons, etc.) del vestir. A l'hora de cercar la diferència entre sombrer i barreter, fariem aquest últim pròxim al barretinaire, és a dir, al gènere de punt elaborat manualment. El barretinaire que se cita com a tal és Francesc Anglada, tot i que la columna al marge esquerre del cens l'inclou com a "paraire"⁽³⁰⁾. Anglada posseïa un molí a Sant Roc, on, a més de les moles per a la farina, hi tenia, segons la descripció de la resposta nº. 13 al qüestionari, **"un noch per enfortir mitjas y barratinas y draps"**.

B). CURTITS I DERIVATS

El segon sector professional és el relacionat amb les pells, la blanqueria, un ram que, al contrari del tèxtil, ha rebut ben poca atenció per part dels historiadors locals, tot i haver tingut tradicionalment una gran vitalitat a Olot. De fet, en el repartiment del 1717 figuren 24 blanquers, equiparables, doncs, als 11 paraïres i els 11 mercaders de draps.

Pel que fa al cens, tant al blanqueig de les pells com als manufacturats s'hi dediquen 97 pesones:

31 curtidors, 10 jornalers de curtidor, 2 assaonadors, 2 jornalers d'assaonadors, 20 sabaters, 25 jornalers de sabater, un former de sabater, 2 ataconadors, 2 corretgers, 1 jornal de corretger i un cinter.

Curtidors i sabaters formaven des de temps immemorial un mateix gremi, i no seria fins a finals del segle XVIII que se separarien. A l'Arxiu Municipal d'Olot s'hi conserva un volum de la causa pia dels blanquers i assaonadors, iniciat el 1602⁽³¹⁾. En el cens del 1716, curtidors i assaonadors (assaonar la pell per a la seva aplicació a d'altres rams), semblen oficis assimilables, ja que un assaonador i un jornal de assaonador figuren com a "blanquers" en la columna al

marge. I en aquesta mateixa columna apareix com a "brasser" el "former de sabater". Els corretgers i cinters es dedicaven a la confecció de cinturons, cinyells i bosses de cuir.

Segons el repartiment del 1717, els curtidors que més es carrega, i per tant, orientativament, els que tenien més guanys, són Miquel Gou, Grau Casabona, Esteve Estorch, Esteve Serra, Albert Estorch i Pere Castanyer. Al costat d'ells trobem també d'altres blanquers que seguirem veient esmentats al llarg del segle XVIII, estretament lligats a l'ofici, com ara els cognoms Porxas, Pujol, Solanich, etc.

C). MENESTRALS, CONSTRUCCIÓ I UTILLATGE

El tercer sector professional d'Olot el 1716 l'ocupa l'ampli ventall d'oficis menestals dedicats a la construcció i utillatge. Incloem, per tant, aquí, les dades que apareixen en el cens respecte d'aquestes professions:

6 mestres de cases, 3 jornalers de mestre de cases, 10 fusters, 10 jornalers de fuster, 19 ferrers, 2 jornalers de ferrer, 4 courers, 5 serrallers, 2 jornalers de serraller, 3 calderers, 2 jornalers de calderer, 14 soguers, 7 jornalers de corder, 8 ollers, 9 basters, 2 jornalers de baster, 1 jornalier d'oller, 2 samalers, 1 jornalier de samaler, 1 sedasser, 1 rajoler o teuler, 1 garvellador, 1 cisteller, 1 torner i 1 jornalier morraler.

Ni mestres de cases ni fusters no apareixen en el repartiment del 1717, car no era pas un ofici que es basés en els guanys comercials. Als mestres de cases corresponia la construcció de cases i edificis, i el treball de la pedra. A aquest ram de la construcció estava també molt relacionat l'ofici de corder, element auxiliar imprescindible en la realització de qualsevol obra, i tenint en compte que a més els corders proveïen de cordam els pagesos, de fil els sabaters, o de sacs de cànem, no ha de sorprendre'ns el seu nombre i que aquests sí que apareguin en el repartiment del 1717. Igualment passa amb els ferrers i fusters, presents en tota construcció (portes, balcons, escales, reixes...) i a la vegada actius comercialment amb una àmplia oferta d'utillatge i de serveis, com ara, en el cas dels ferrers, la ferradura de cavalcadures, la fabricació d'eines per al camp, etc.

Dels altres oficis assenyalaríem sobretot els basters per la seva relació amb el transport, car proveïen d'arreu les cavalcadures i bèsties de càrrega, així com els calderers, per la seva funció auxiliar

d'altres oficis (a part del parament per a la llar), especialment per a la tintura de la llana. I encara, que un dels "ferrers" figura en el repartiment com a "clavetaire" o fabricant de claus.

D). ALTRES ARTS I OFICIS

Hem agrupat sota aquest epígraf la resta d'oficis relacionats bàsicament amb el comerç, el que avui anomenaríem serveis, i les professions liberals, llevat dels doctors en medicina, que inclourem en grup a part. El cens del 1716 ens refereix les següents restants professions:

33 traginers, 1 jornal de traginer, 11 adroguers, 1 botiguer i 1 negociant; 3 argenters, 1 daurador, 1 pintor i 1 escultor; 2 saboners, 1 flequer, 1 revenedor de llibres, 6 ensepadors, 1 músic i 1 mestre de capella; 3 notaris, 1 hospitaler o hostaler, 1 nunci, 1 escrivent, 8 cirurgians i 5 apotecaris.

Cal remarcar la importància dels traginers, ja que era a través d'ells que el comerç podia tenir l'oportú moviment, tant d'expedició de les mercaderies elaborades a la vila, com per al proveïment de la matèria primera necessària. En la pregunta nº. 28 del qüestionari del 1716 hi ha l'estadística del bestiar existent en el terme d'Olot, i hi consten 128 matxos i 56 mules, de les quals només 24 es destinen a llaurar. Podem pensar, per tant, que gran part de la resta era a mans dels traginers.

També cal remarcar els onze adroguers, dedicats sobretot a l'elaboració d'aliments confitats i a l'expedició d'espècies i productes químics necessaris a d'altres professions. També sortien de llurs obradors galetes, neules, orxata, etc. No és res d'estrany, doncs, que el repartiment del 1717, fet en castellà, els denomini "confiteros". A jutjar per aquest repartiment, els obradors de més activitat serien els d'Isidre Florensa i de Josep Ginestar, però també hi trobem altres noms que continuarien un llinatge d'adroguers al llarg del segle XVIII, com ara els Cantalozella. Sobre la presència d'un únic botiguer, Esteve Giralt, ja hem indicat anteriorment com cal fer extensiu a un cert nombre de parelles el comerç de teixits, augmentant per tant de fet el nombre de "botiguers" establerts a Olot.

Els artistes són l'escultor Francisco Scarpanter ⁽³²⁾, que, com que es dedica a la talla és denominat "fuster" en la columna esquerra

del cens; el pintor Joan Arnau, i el músic Pere Rocha o Roca, que, no obstant, figura com a "paraire jornalier" en el referit marge esquerre del cens, sens dubte perquè només fent de músic no es devia pas guanyar la vida. El mestre de capella és el prevere Tomàs Martí ⁽³³⁾.

Pel que fa als altres oficis, cal fer esment dels sis ensenyadors, dedicats al muntatge d'armes de foc. Ara bé, cal precisar que en aquell moment cap d'ells no treballava "d'ofici", segons s'indica en el qüestionari del 1716, quan, després de donar el nombre d'oficis existents a la vila es fa relació de l'estimació de guanys diaris que obtenia cada un d'ells. Indiquem també que, com ja hem fet notar, existien a Olot deu tavernes (tot i que no surti l'ofici de taverner en el cens, sinó que hi queden establerts com a jornalers d'altres oficis) tal i com s'indica en el repartiment del 1717, però que surten també en la resposta al qüestionari (pregunta nº. 14, sobre quantes tavernes hi ha:) **"Sobre la catorzena responen que hi ha deu tavernes, y lo útil que resulta de ellas al comú ja està comprès ab lo dret del vi"**.

El "revenedor" de llibres " és Pere Cantalozella, el primer llibreter que coneixem amb botiga a Olot ⁽³⁴⁾. Els notaris són Jaume Oliveres, Esteve Clapera i Francesc Masbernà, aquest darrer a la vegada secretari de l'Ajuntament i redactor de les relacions del cadastre, auxiliat per l'únic escriptor que figura en el cens, Pere Pau Vayreda. I, finalment, d'entre els apotecaris cal ressenyar la presència de la famosa nissaga dels Bolós.

E). ARISTOCRÀCIA I TÍTOLS SUPERIORS

Hem deixat per formar grup a part el conjunt de 18 persones que ostenten el títol de "doctor" (gairebé tots) o pertanyen a l'aristocràcia local. D'aquests, tres consten en el cens com "doctors en medicina" (Francesc Masmitjà, Esteve Santaló i Magí Desprat), més un quart que, tot i figurar-hi "doctor" a seques, consta que ho era en medicina, el Dr. Josep Marcillo. Anton Llopis és "ciudadà honrat" de Barcelona, com també, tot i que no consten com a tals, els Dr. Emmanuel Morató i Cortada, i el Dr. Francesc Ferrer i Closells. En major grau dins l'escala de la noblesa, el ja mencionat Dr. Magí Desprat era cavaller, i el Dr. Baltasar de Vallgornera era donzell ⁽³⁵⁾. I Vicenç Bosch rep en el cens el tractament de "míster". De la resta dels relatats com a "doctors", sabem d'alguns que ho eren en lleis, i sovint l'Ajuntament olotí els encomana gestions i procures a Barcelona, però no podem pas

assegurar-ho de la totalitat. A més d'aquests, en el cens consta també "Don" Blas Trinxeria, de qui es diu que "es troba en lo servey del Rey", com també el seu germà de 40 anys. I encara en el cens de dones i criatures del 1718 ja citat, figuren quatre vídues amb tractament, i, per tant, relacionades amb l'aristocràcia local: Dona Francisca Mansana, Dona Catharina Sala, la Senyora Thereza March, i Dona Margarita Puigdesalut.

F. PAGESOS, HORTELANS I SERRADORS

Dins d'aquest grup hem inclòs, d'entre els oficis que apareixen en el cens:

44 pagesos i masovers caps de família, 6 hortelans, 3 moliners, 2 serradors i 1 jornal·ler de serrador.

El nombre de pagesos està molt distanciat del que ens dóna el qüestionari del 1716, que els eleva a 83, gairebé el doble, sense que sapiguem justificar-ho, llevat que hi haguessin estat comptats també els fills casats que, amb més raó a pagès, romanien a la casa pairal. En canvi sí que hem de fer esment de la constància, en el cens, dels "mossos" i "criades" presents a gairebé totes les cases de pagès. Els mossos són, en total, 38, als quals segurament podríem afegir els dos homes que són denominats "criats" dins de la família de Vicenç Serrat, pagès. En general tots ells són gent jove, de menys de 30 anys, llevat de tres casos que tenen 37, 40 i 48 anys.

G). JORNALERS I POBRES

En total figuren en el cens 128 "brassers" i 25 "jornalers", dels quals no se'ns especifica cap dedicació concreta. Al llarg d'aquest repàs als diferents oficis que apareixen en el cens per als caps de família, ja hem anat incloent aquells jornal·lers dels quals sí que se'ns indica de quin ofici són jornal·lers, i que en total sumen altres 165 jornal·lers, que, units als anteriors, fan que un 41'54% dels caps de família olotins del 1716 no fossin treballadors qualificats o per compte propi, sinó jornal·lers subjectes a les variacions del mercat laboral, amb caràcter general o d'algun ofici en concret.

A aquesta pobació de vida atzarosa hi hem d'afegir els 43 pobres solemnes, tenint en compte que a més d'ells hi ha 28 jornal·lers dels quals consta a la vegada l'epígraf de "pobre" o de "pobre solemne".

Amb ells, jornalers i pobres són pràcticament la meitat de la població olotina, el 47'20%, que encara poden ser un nombre major si atenem les xifres del qüestionari, i que indefectiblement ho era en els moments de crisi, tan freqüents en l'Antic Règim.

H). CRIADES I CRIATS

Tot i que no consten en les relacions d'ofici, sí que hem de referir-nos a un altre grup de treballadors, els criats i les criades, que contribueixen a dissenyar la imatge social de l'Olot del 1716. De fet, són un grup prou nombrós, ja que les criades que surten al cens són ja 131, a les quals hem d'afegir 12 criats, una majordoma, dos mestres particulars i un capellà per al servei de la casa, a més dels mossos ja indicats anteriorment tot parlant dels pagesos. Pel que fa a les criades, 32 són a cases de pagesos, i la resta es reparteixen entre les cases amb cap de família de professió liberal i menestral, i entre l'aristocràcia local, tot i que excepcionalment figura una bracer que té una criada. Destaquen sobretot les cases de Francesc Feixa, pagès, amb quatre mossos i tres criades, la casa de Trinxeria, amb cinc criats i una criada, la del Sr. Joan de Barutell, amb tres criats i quatre criades, i la dels Vallgornera, amb un criat i dues criades. La majordoma pertany a la casa d'un prevere, i el capellà atén la família del Dr. Joan Vayreda. Els dos mestres són un testimoni de l'ensenyament anomenat "privat", és a dir, aquell que hom impartia al domicili particular, en contraposició al "públic", practicat en un local on pot assistir-s'hi col·lectivament. Opció, la privada, evidentment només possible per a persones de suficients recursos i delerosos d'un ensenyament especial. Aquests dos mestres (un dels quals és prevere), atendien l'un els fills del Sr. Rafel Vila, i l'altre els néts de Mn. Josep Ferrussola, que hauria adquirit la condició sacerdotal després d'enviudar. Finalment, diguem que una de les criades la té Emmanuel Planella, hostaler, i se'ns indica que la té "per a servir l'ospital" o hostal.

Tots aquests servidors són d'edat molt jove. Només tres criades tenen 30 anys, més una de 40 i una de 60, mentre que n'hi ha fins i tot de 13 i 14 anys. Predominen les de 18 a 20 anys. També s'esdevé això en el cas dels criats, dels quals només un té 30 anys. Res no sabem de la procedència social de criats i criades, però evidentment havien de procedir de famílies necessitades. Passar, doncs, a servir una casa, constituïria per a moltes famílies un estadi previ al casament, que

permetria mentrestant de descarregar econòmicament la família.

Per completar el quadre, deixem també constància entre les famílies de la presència de 18 aprenents, molt repartits entre les diverses professions, i 13 fadrins, un dels quals se'ns especifica "que mena la botiga de Josep Ferrussola Botey".

7.- CONCLUSIÓ

Ben cert que el cens, i la documentació complementària, especialment la de tipus cadastral, ofereix encara moltes més vessants que poden aproximar-nos a aquell Olot que, superat el malpàs de la Guerra de Successió, s'encaminava per un segle durant el qual el seu desenvolupament econòmic traspassaria l'àmbit estrictament local, per tenir una projecció més enllà de les fronteres peninsulars. Tot plegat, però, ens allunyaria massa del nostre propòsit.

A tall de conclusió, voldríem remarcar dos fets. En primer lloc, insistir respecte al nombre d'habitants d'Olot el 1716, que no és el que habitualment s'utilitza (2.627), sinó que cal elevar-lo com a mínim a 4.350. I en segon lloc, repassar mentalment el dibuix dels otolins que hem anat desgranant a partir de les dades del cens: una població jove, amb uns sectors professionals del tèxtil i els curtits, i amb una presència diversificada de menestrals i comerciants, que possibilitarien l'arrencada econòmica del segle XVIII otolí.

A tots ells, tots, els nostre reconeixement agraït.

NOTES

1.- Arxiu Municipal d'Olot (en endavant A.M.O.), lligall "**Padrons i llistes de diversos anys**". El full solt a l'interior del quadern i que féu que s'atribuís al 1787, deia "**Relació feta lo dia 16 de Agost de 1787 en virtut de vereda comunicada a 9 del mateix mes**". I segueix amb una certificació respecte d'haver-hi a Olot 1.925 famílies, amb l'avertiment: "**Se advierte que en esta Villa es regular que dos, y tres casados, como abuelo, padre e hijo primogénito componen una sola familia**".

2.- E.FERNANDEZ DE PINEDO, "**Els ingressos de la hisenda reial a Catalunya (1715-1845)**", "Recerques" 17 (1985) p. 125.

3.- Vegi's ANTONI SEGURA I MAS, "**El cadastre: la seva història (1715-1845) i la seva importància com a font documental**", "Estudis d'Història Agrària" 4 (1983) pp. 129-143.

4.- JOAN PINYOT I GARROS, "**El Reial Cadastre de Castellar del Vallès, 1716**", Castellar del Vallès, Arxiu Històric de Castellar, 1985, p. 13.

5.- A. M.O., Caixa "**Cadastre 1717-1718/1735**", plec nº. 1.

6.- A.M.O., "**Manual de la Universitat, 1716-1719**", sessió del dia 1 de gener del 1716.

- 7.- A.M.O., **Ibidem**, sessió del 8 de febrer del 1716.
- 8.- A.M.O., **Ibidem**, sessió del 28 de febrer del 1716.
- 9.- A.M.O., lligall "**SS. XVIII i XIX, ordres, disposicions i nomenaments**".
- 10.- Vegi's supra, nota nº. 1.
- 11.- A.M.O., **Manual de la Universitat**, sessió del 27 de novembre del 1723.
- 12.- A.M.O., Caixa "**Recomptes de població. Padrons i estadístiques diverses**".
- 13.- A.M.O., **Manual de la Universitat**, sessió del dia 11 d'octubre del 1716. També l'any següent (A.M.O., **Manual de la Universitat**, sessió del 27 de desembre del 1717) es paguen "a Josep Masmitjà, notari y secretari de la Universitat de la present vila sis doblas y mitja per tots los treballs ha fets en lo corrent any y lo treball tingué en fer los llibres del Catastro de la vila y terme ques troba recondit en la casa de la dita Universitat".
- 14.- Un testimoni d'aquestes ocultacions és aportat per la pròpia documentació de les actes municipals, el 1717: "**Item en atenció que se troba haverhi molta desigualtat en los horts que se han denunciat en lo catastro, per a que se ha reparat que moltas personas no han denunciat tota la tinguda de aquellas, se ha resolt que se examinen los horts de la present vila, de llur tinguda. Y per fer lo examen, y regonexensa y despres de feta esta, fer relació, son estats anomenats a Joan Cunill pagès de la parochia de Olot y a Joan Puig pagès de la parochia de St. Christofol las Fonts, terme de la present vila, los quals son estat aprobats**". (A.M.O., **Manual de la Universitat**, sessió del 22 de maig del 1717).
- 15.- Una àmplia bibliografia ve ressenyada dins ANTONI SEGURA I MATAS, **op. cit.**, pp. 128-129. D'una mica més endavant (anys 1720-1726) i referit a Olot, hi ha el treball de RICARD JORDÀ I GÜELL, **Població i riquesa a Olot fa dos segles i mig**, "Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, 1980-1981", Olot, 1982, pàgs. 125-147.
- 16.- JOSEP IGLESIES, **Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII**, Barcelona, Fundació Vives Casajuana, 1974, vol. I, pàg. 174, vol. II, pàg. 185 i vol. III, pàg. 1.152; PIERRE VILAR, **Catalunya dins l'Espanya moderna**, Barcelona, Edicions 62, 1975², pàg. 149.
- 17.- JOAQUIM DANES I TORRAS, **Història d'Olot**, vol. II, pàg. 221.
- 18.- Figura en el requadrat que acompanya l'article "Olot" dins **Gran Enciclopèdia catalana**, vol. X, Barcelona 1977, pàg. 737.- També, entre altres, a ANTONI NOGUERA, **La comarca d'Olot**, Barcelona, Ed. Barcino, vol II, 1972, pàg. 37. Nosaltres mateixos no fôrem a temps d'esmenar-ho dins de l'original ja lliurat a la impremta de l'opuscle **Les primeres companyies per a la fabricació de gènere de punt a Olot (1774-1780)**., "Papers de l'Arxiu Casulà", 1988, pàg. 12.
- 19.- Citat a RAMON ALBERCH I NARCÍS CASTELLS, **La població de Girona (segles XIV - XX)**, Girona, Institut d'Estudis Gironins, 1985, pàg. 94.
- 20.- JOSEP IGLESIES, **El cens del comte de Floridablanca (Part de Catalunya)**, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, vol. I, 1969, pàg. 52.
- 21.- A.M.O., **Manual de la Universitat**, 1716, sessió del 22 de setembre.
- 22.- JOSEP IGLESIES, **El cens del comte de Floridablanca, op. cit.**, vol. I, pàgs. 582-583.

23.- Pot comparar-se la gràfica del 1716 amb la població olotina dels últims anys. Les dels anys 1950 i 1960 es troben publicades a J.HORTALÀ i altres, **La comarca d'Olot, una aproximació a la seva realitat econòmica**, Barcelona, Banca Catalana - Ariel, 1966, pàg. 84; la de 1975 és a **La Garrotxa, Medi natural, estructura econòmica i equipaments socials** Barcelona, Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1983, pàg. 47. I la de 1984 (sense diferenciació de sexes) a MARGARIDA CASTANYER, **La població a la Garrotxa**, Olot, Edicions Municipals, 1986, pàg. 37.